

Dr Dr Zbýnek STRANSKY

P O J A M M U Z E O L O G I J E

U V O D

Svaki početak je težak.

Kada je naša katedra muzeologije na Sveučilištu u Brnu počela radom, mogli smo joj u njenu koljevku položiti samo dvije stvari: Uvjerenje da je djelovanje ove specijalne znanstveno-pedagoške institucije objektivni izraz aktuelne potrebe koliko čehoslovačkog toliko i internacionalnog muzejskog djelovanja i odlučnosti da se borimo za riješavanje jedne problematike, čiji obujam i dubina su potonule u iskustvima muzealne svakodnevne prakse uvjetovane intuitivnom predstavkom.

To je naravno bio veoma siromašan temelj, da se na novoj katedri započne znanstveno - pedagoška djelatnost u okviru visokoškolskog studija. Opći zahtjev ovog studija nismo nikako mogli nadomjestiti nekim prakticiranjem u muzejskim tehnikama ili sup-
liranjem stvarne tematike specijalnim predavanjima iz srodnih nauka. Bilo je potrebno naći specifičnu spoznaju sadržaja ovog studija i time otkrivati odgovarajuće pedagoške forme i metode. Odakle da uzmemo podloge za tematiku ove katedre? Odakle da crpimo iskustva za ovaj pedagoški postupak? Skrenuli smo našu pozornost na muzeološku i muzeografsku literaturu. Nije bilo lako. Pokušaji za bibliografiju takove produkcije istina starijeg su datuma, a stvarni sistematski rad potječe iz netom minulih godina. Usprkos tome uspjelo nam je što u originalu, ili u filmskim kopijama od najmanjih do najvažnijih radova muzeologije sakupiti i u temeljnim potezima istražiti karakter i formu te literature. Studij tih publikacija bio je veoma poučan. Stekli smo vrijedna saznanja. S druge strane otkrio nam je taj studij i cjelokupni značaj i nivo muzeološke produkcije. Bilo nam je potvrđeno, da je orijentacija ove literature prilično jednostrana. Ona ne razotkriva cjelokupnu moguću problematiku muzejskog rada. Ona spoznaje u većini samo historijske i tehničko - organizatorske strane i sastoji se u velikom postotku samo u opisivanju realiziranih

akcija. Nedovoljan metodološki nivo ovih radova ozbiljno je ugrozio mogućnost primjene i sistematiziranje spoznaja u teoretskom smjeru. I još jedan momenat. Svi su ovi radovi izraz nekog individualno motiviranog shvaćanja muzejskog rada. U vezi s time postali smo svijesni, da svaki stav kritike pojedinih shvaćanja prezentiranih u toj literaturi, promaši svoj cilj, ako nismo već prije toga upravo u vezi sa ukupnim pojmom muzejskog rada, ili tačnije rečeno, sa pojmom muzejske teorije, odnosno muzeologije, razčistili.

Sa stanovišta pedagoške pripreme koristili smo se u tom pogledu sa nekim iskustvima iz kraćih muzejskih seminara. U mnogim slučajevima nalaze se ove studije na nivou prostih praktičnih vježbi i stoga im manjka svaki teoretski temelj. U tome se upravo zrcali skupno stanje našeg muzejskog rada. To se istodobno nalazi u vezi sa daljnom veoma važnom stranom naše muzejske problematike o kojoj ćemo još detaljno govoriti, naime o diferenciranju muzeologije od muzeografije. U ovoj situaciji bilo je moguće samo jedno rješenje, i to da se stvarno počne od početka.

U početku smo bili svijesni, da za rješenje svakog zadatka nije dovoljna samo definicija cilja i karaktera zadatka, već i razjašnjenje svakog pojedinačnog postupka, naime izbor metode. Istodobno nam je bilo jasno, da ova metodološka fundacija mora biti temeljena na općem znanstvenom nivou metodologije suvremene znanosti i trenda sadanjeg razvoja iste, ukoliko želimo spriječiti, da naš rad već unaprijed ne bi postao nepotreban.

U našem nastojanju da dođemo do cilja u ovom postupku bilo je održavanje prvog muzeološkog simpozija 1965. godine, a kojem je bio glavni zadatak da raspravljamo o pitanju poimanja muzeologije i njenog programa podučavanja.

Realizacija ove akcije omogućila nam je napose pomoću referata i koreferata, kao i istovremenim diskusijama potrebnu konfrontaciju, te objavljivanjem toga materijala potrebnu platformu za sve daljnje istraživačko znanstveno i znanstveno --

pedagoške radove u tome smjeru. Aktueliziranje pitanja o pojimanju muzeologije kao i njenog formiranja potaknulo je daljnju stvaralačku aktivnost koliko u redovima naših toliko i inozemnih suradnika muzeja. Naravno, da u tome nije ni naša katedra zaostala. Mi smo podredili usklađivanje našega shvaćanja muzeologije i njene moguće vanjske relacije.

To nas je dovelo na studij nekih srodnih znanstvenih grana. Mnoge poticaje dale su nam one discipline, koja imaju interdisciplinarno značenje. Nikako se međutim nije ništa šablonski preuzelo. Tačno smo vagnuli mogućnost aplikacije i našu pozornost osobito usmjerili na korištenje svih metoda tih disciplina. Tako upravljani rad omogućio nam je učvršćenje našeg temeljnog shvaćanja muzeologije i prije svega razradu skupnog sistema spoznaje opće muzeologije. Naslanjajući se na to, poklonili smo pozornost odnosu takozvane opće i specijalne muzeologije i to zbog toga, jer je koncepcija specijalne muzeologije izrazito češki trend muzeologije.

Već naglašena aktivnost ostvarila se u neposrednom povezivanju sa pedagoškim djelovanjem. Realizacija proširujućeg tako zvanog postgradualnog studija, bila je samo u tome pogledu moguća, što nam je uspjelo da stvorimo potrebni sistem spoznaje, koja je postala jezgra našeg naučnog predavanja. Korištenje rezultata istraživačko-znanstvenih radova u pedagoškoj praksi postalo je i veoma važno sredstvo spoznaje. Slušaoci postgradualnog studija su visokoškolsko - kvalificirani suradnici muzeja, koji dovoljno vladaju sa pretpostavkom, da mogu kritično prosuđivati sadržaj predavanja. To se u potpunosti izjasnilo stavovima zaključnih radova toga studija, koji se u većini bavi sa djelomičnim riješenjem naše koncepcije muzeologije.

U situaciji u kojoj pokušavamo oformiti sistem spoznaje muzeologije, razumljivo je svaki - bio to samo i djelomični rad - dragocjen je doprinos i dobrodošao poticaj. U tome smislu doprinosi ukupna djelatnost katedre daljnjem produbljivanju i razvoju muzeologije.

Dozvolite sada, da u skladu sa osnovnom koncepcijom ovog seminara u ovome prvome predavanju pokušam, da dadem što potpunije

razlaganje našeg pojimanja muzeologije do kojeg sam došao na bazi dosadašnjeg njezinog razvitka, i želim pri tome da istodobno nešto kažem o njenom metodološkom i sistematskom karakteru.

"Da je netko prije trideset, dapače i dvadeset godina govorio o muzeologiji kao stručnoj nauci, ili pisao, susreo bi se kod mnogih osoba sa sažalnim, ironičnim smiješkom. Sada je naravno drugačije".

To je napisao anonimni autor, po svoj prilici J. GRAESSE u članku "Muzeologija kao stručna nauka" 1883. godine u šestom godištu "Zeitschrift für Muzeologie und Antiquietetenkunde" - "Časopisa za muzeologiju i antikvarijat". - To je sada skoro 100 godina. Makar, iskreno rečeno: Pojam muzeologije izaziva i danas još prije smiješak nego li priznanje i objektivno poimanje. Da li se uopće nešto izmijenilo na situaciji iz sredine prošlog stoljeća? Da li je muzeologija od tog vremena tako napredovala, kako se to nadao izdavač tog muzeološkog časopisa?

Možda će netko primjetiti: Nije li to stremljenje nekog formiranja i priznanja muzeologije samo izraz subjektivnog zanimanja i tendencija za potrebom prava opstojanja? Da li imade to još neku širu bazu, da li tu postoje neki društveni razlozi za razvitkom ove aktivnosti? Nije li to na kraju samo grčevita i daljnjim razvojem odumirajuća stvarnost mišljenja u drugoj polovici devetnaestoga i u prvoj polovici ovog stoljeća.

Ima li ovaj rad uopće dublji smisao?

Zamislimo se tu.- Kao odgovor na to pitanje su neke makar i u širim mjerilima manje poznate činjenice: U godini 1965. izašao je kod Adama Berga u Münchenu rad belgijskog liječnika Samuel pl. QUICCHEBERG : Inscriptiōne vel tituli Theatri amplissimi

Radi se zapravo o najranijem muzeografskom radu uopće. Donijeto je teoretsko riješenje programa za stvaranje zbirnih kompleksa po tipu renesansnih komora. Rad odgovara načinu mišljenja tadanjeg vremena. Kao vanredno važno smatramo činjenicu,

da se taj nalazio na nivou tadanje filozofije i znanosti. To nije samo izraz individualnog interesa nekog feudalnog gospodara, već neke šire društvene potrebe.

Ova se pojava ne javlja osamljena. Možemo slijediti neko konceptualno nastojanje a u tome teoretsko - konceptualnom nastojanju i izvjesni kontinuitet. Kao najmarkatniji primjer može poslužiti djelo od C.F. NEICKELIUS : "Muzeografija, ili uputa za ispravno pojimanje i korisno tumačenje museorum ili komora rijetkosti, a koje je izašlo u Leipzigu i Bratislavi g. 1727. Protivno od QUICCHEBERG-a ovaj je rad svakako većeg opsega. Ovaj rad pazi na opću teoretsku stranu predmeta, i to na teoretsko - spoznajni smjer. Iskorišćuje u potpunosti i historijski stav i prikazuje suvremenu iscrpivu deskripciju smisla sabiranja i njegovog nivoa. Time u cijelosti potvrđuje refleks one pojave, koja je izraz neke specifične ljudske aktivnosti i njenog programa, njenih metoda i imade svoj cilj.

Vežu ove aktivnosti s općim razvitkom znanstvenog načina mišljenja potvrđuje djelo istog karaktera, kojeg je stvorio Carl LINNE. Pri tome pomišljam na njegov "Instructio musei rerum naturalium" koji je izašao u Upsali godine 1753. Tu dolazi do modifikacije aktuelne sabirne tendencije u smislu znanstvenog, sistematskog cilja. Linne kao jedan od prvih povezao je svijesno aspekt prirodnih znanosti s aspektom muzeografije.

Uvažavanje značaja muzealne sabirne aktivnosti za stvarni razvitak znanosti nije međutim izraz tek suvremene eksplikacije, kako to potvrđuje publikacija od Gustava KLEMM-a "Zur Geschichte der Sammlungen für Wissenschaft und Kunst in Deutschland (Dopri nos povijesti zbirki za nauku i umjetnost u Njemačkoj), koja je izašla 1837, u Zerbst-u, a predstavlja primjer historijsko-teoretskog stava kakav je zauzet prema muzealnoj tematici.

Tu čitamo na strani 230: "Veliki napredak, koji je od početka osamnaestog stoljeća oživotvoren u svim znanostima, naročito u fizikalnim i prirodoslovnim, usavršavanjem znanstvenih metoda, donijeo je uvide i nastojanja, kojima dotadanji način

sabiranja nije mogao poslužiti. Osim toga došlo se je do uvjerenja, da JEDAN ne može sve obuhvatiti, niti treba obuhvatiti sve znanosti, jer su rezultati istih u mnogobrojnim publikacijama, među kojima je veliki dio određen za širu publiku i objelodanjeni.

I tako su morale komore kurioziteta, u kojima se samo rijetkosti i po mogućnosti i same nemogućnosti nastojalo izlagati, morale prestati djelovati i iz toga svega se razvio znanstveno izgrađeni sistemski aparat".

Ovaj razvoj nije stradao. U drugoj polovini 19. stoljeća i početkom ovog stoljeća, ovaj se razvoj još intenzivnije nastavio. Godine 1860. izašao je u Parizu kompendij od Louis VIARDOT : "Les Musees d Europe" u nekoliko tomova, a koji je obuhvatio razvitak muzejskog rada u najnaprednijim državama Evrope. Tu međutim nalazimo već na prve pokušaje utemeljenja muzeološkog časopisa. - To je već spomenuti Časopis za muzeologiju i antikvarijat, koji je izašao u godini 1878, međutim kasnije prestao izlaziti.

Od godine 1900. počeo je izlaziti časopis "The Museums Journal", a pet godina kasnije izašao je i prvi broj njemačkog časopisa "Museumskunde".

Po mojoj ocjeni odigrali su ovi časopisi znatnu ulogu u razvijanju muzealno- teoretskih nastojanja i doprinjeli su znatno internacionalnoj suradnji na tome sektoru. Nije stoga nikakvo čudo, da je nakon prvog svjetskog rata nastala prva međunarodna muzejska organizacija "Office international des Musees" koja je kao zadatak postavila njegovanje razvitka i širenje spoznaje muzealnog rada, te podupiranje izmjene iskustva. Istoj svrsi trebalo je služiti i međunarodna edicija MUSEION, koja je počela izlaziti godine 1926. Konceptualno- teoretska nastojanja međunarodne muzejske organizacije postigla su svoj vrhunac prije drugog svjetskog rata na konferenciji, koja se 1934. godine održala u Madridu. Kao rezultat toga izašlo je 1937. godine u Parizu kolektivno djelo "Muzeografija" u dva sveska, koje daje najobuhvatniji dokaz o suvremenim nazorima i općem teoretskom nivou na području muzejskog djelovanja. A kako izgleda momentalna situacija?

Rad međunarodne muzejske organizacije iz predratnog vremena nastavio je International council of museums pri UNESCO-u. Iz te se inicijative ne samo rodio ICOM News, već i reprezentativni periodikum "Muzeum" i monografije u seriji "Muzeji i spomenici".

Muzealno - teoretska aktivnost intenzivirala se i pomoću do sada već u prilično velikom broju izišlih nacionalnih muzejskih časopisa. O tome nas osvjeđuje pregled, kojeg je objavio 1963. godine Y. ODDON u ICOM News-u.

O opsegu muzeološko-muzeografske produkcije moguće nam je stvoriti zaokruženu pretpostavku na temelju publikacija, koje su izašle u posljednje vrijeme. Pri tome naročito mislim na Bibliography of museums and museum work 1900 - 1961, pripremljena od F. pl. MORHEGYI i izašla g. 1961. u Milwaukee (USA), nadalje na rad J. ŠPET-a: Bibliographia museologica 1818 - 1967, koja obuhvaća u izboru čehoslovačku produkciju, i konačno na takozvanu Izabranu bibliografiju inostrane muzeološke literature, koju izdaje muzeološki kabinet pri Slovačkom narodnom muzeju u Bratislavi s analognim kabinetom u Pragu, već od 1962. godine.

Neobično važan faktor u momentanom stanju je i osnivanje specijalnih muzeoloških radnih mjesta, čija se zadaća sastoji u teoretskom i teoretsko-metodologičnom stavu prema muzealnoj problematici i dokumentaciji. Ovdje možemo spomenuti prije svega dokumentacioni centar u ICOM-u sa sjedištem u Parizu, Naučno - istraživački institut muzejevedenija i ohrany pamjatnikov istorii i kulture u Moskvi, stručni centar za muzeje u Berlinu i muzejski dokumentacioni centar u Zagrebu. U taj niz treba staviti i muzejske kabinete, koji djeluju na našim narodnim muzejima u Pragu, Brnu i Bratislavi. Iz njihove djelatnosti proizlaze mnogobrojni muzeološki radovi monografskog karaktera, koji doprinose širenju i produbljivanju muzeološke produkcije u znatnom opsegu.

Za proširenje muzeologije, a osobito za širenje muzeoloških spoznaja kao i njihove primjene u muzejskoj praksi prvoklasno značenje imaju i katedre, koje su nastale u nizu zemalja u velikom broju na različitim nivoima. Aktualiziranje ovog trenda markantno se ispoljilo na generalnoj konferenciji održanoj 1965.

godine u New Yorku, a koja se naročito usmjerila na pitanje odgoja muzejskih suradnika. Tom prilikom izdao je i Metropolitan Museum of Art pregled svih naučnih centara cijeloga svijeta pod naslovom Teaching of Museology. Tu nailazimo na potvrdu, u kojem se opsegu i po kojoj orijentaciji momentano realizira odgoj muzejskih suradnika i kako je s ovim pitanjem neposredno povezano stanje i razvoj muzeologije kao teoretski zbroj djelovanja u muzejima.

Držim, da ovo usmjeravanje samo na pojedine tačke razvoja i stanja muzealno-teoretskog nastojanja, daje dovoljan odgovor na postavljeno pitanje o svrsi toga nastojanja.

Pri tome sam se dotakao činjenice, koje nedvojbeno dokažu da teoretski stav djelovanja u muzejima imade svoju povijesnu prošlost i da isti nije samo stvar momentanog stanja ili izraza individualno motiviranog zanimanja, već da je neposredno povezan sa ukupnim razvitkom muzejske djelatnosti, a istodobno je izraz vlastitog ja i specifičnog izraza stvaralačke djelatnosti čovjeka. Nije to nipošto djelatnost, koja bi se mogla prenijeti ili da bude zastupana bilo kojom drugom djelatnošću. Njena historija je dokaz postojanja neke specifičnosti u postavi konačne namjere. Bez toga ne bi se ova djelatnost nikako mogla održati i ne bi se mogla razvijati. To pobuđuje dojam kao da bi opisana činjenica mogla u potpunosti potvrditi značenje. Nadalje se dobiva dojam, da je stav i funkcija muzejske teorije odnosno muzeologije, danas već u cijelosti dokazana i da se nježno značenje u suvremenim teoretskim odnosno znanstvenim nastojanjima priznaje.

Međutim nije tako.

U američkom muzeološkom časopisu Curator objelodanio je 1967. godine W.E. Washburn članak pod zvučnim naslovom Grand Matherology and Museology (logika bake i muzeologija). Autor je ovdje hotimice upotrebio izraz predsjednika Lowell-a (Harvard) koji je u vezi sa pojmom muzikologije (nauka o muzici) rekao: "Glupost - takova riječ ne postoji. Tačno tako mogli bi govoriti o bakologiji". U konfrontaciji s ovom mogućom apsurdnošću uvažava sve momente, koji bi mogli biti odlučni za specijalnost i

autonomnost muzealne djelatnosti i aktivnosti, odnosno odlučiti o muzejskoj profesiji. Ali odmah na početku on postavlja pitanje, da li uopće možemo samo istraživanje terniččkog djelovanja smatrati kao granu znanosti. U nekoj vezi vidi on u tome analogiju sa situacijom u knjižarstvu. To ga dovodi i do pretpostavke, da bi muzejski suradnik trebao biti odgojen u istom pravcu kao knjižničar, što znači, da bi on mogao sa trodimenzionalnim blagom zbirke tako disponirati, kao što to čini knjižničar sa knjigama. Na kraju međutim sam upozorava na činjenicu, da vlada apsolutno pomanjkanje radova o tome, da li muzeji imaju pravo, na samostalnu profesiju određenu za one radove koji su potrebni za muzejsku djelatnost.

Nazori ovog autora nisu osamljeni. Vidljivo je dapače, da autor sam imade pozitivan stav prema ukupnoj problematici i da se radi toga trudi da pronađe izlaz, ili barem da izazove pažnju. Za nas je to dokaz, da stvar muzeologije nije potpuno jasna, već da naprotiv figurira kao vrlo ozbiljan problem u suvremenoj muzejskoj djelatnosti. To utoliko ozbiljnije, jer kako sam to već naveo, širenje muzeologije usko je povezano sa širenjem muzejske djelatnosti.

Pokušat ću da ovdje ukratko naznačim srž ove problematike. Po mojem mišljenju, to potvrđujem među ostalim i pomenuti članak Washburn-a; ključno pitanje za riješenje ovog problema je poimanje odnosa teorije i prakse.

Promatramo li sa toga stanovišta publicirane nazore muzejskih suradnika, sukobljavamo se sa tri različita stanovišta. Prvi nazor uzima iskustva za polaznu tačku. A ta su iskustva u cjelosti praktične naravi. U muzejskim radovima s toga stanovišta ne radi se ni o čemu drugom nego o praktičnoj djelatnosti tehničkih postupaka. Ako želimo osnovati zbirne fondove, onda je to isto kao uskladištenje robe u skladištu; ako izlažem zbirni fond, nema u tome velike razlike u aranžiranju izloga trgovačke kuće; a ako želim nabaviti novi materijal za zbirku, onda tu ne treba većeg znanja od znanja trgovca starinama. A ovu tehniku mogu usvojiti tekućim iskustvima. Ovdje se ne radi o nekim

osobitim postupcima, koji bi iziskivali adekvatno znanje. Radi li se o nečemu novome, o nečemu što se nije iskušalo, onda po svojoj prilici svaki muzejski suradnik imade toliko zdravog ljudskog razuma, da može svaki takav problem posve samostalno riješiti, bez teorije i ikakove specijalne izobrazbe.

Drugi nazor već je nešto kompliciraniji. On proizlazi iz spoznaje, da stručno težište pri radovima u muzejima leži u znanstvenim disciplinama, koje imaju ovdje svoj izvor materijala. Zastupnici ovog nazora drže, da teoretska izobrazba stručnog suradnika pokriva stvarnu struku njegove specijalizacije. Ova mu je kvalifikacija dostatna za orijentaciju u njegovim radovima u muzeju, ukoliko je svijestan neke modifikacije struke u odnosu na muzealne funkcije. Ovu modifikaciju shvaćaju neki autori - kao na pr. kod nas prof. NEUSTUPNY - kao specijalnu muzeologiju, što znači zapravo primjenu odgovarajuće discipline u muzeju.

Za ovu grupu važno je, da se suprotstavlja praktičnosti i da propagira stvaranje muzeološko-teoretskog sistema.

Konačno treća grupa polazi iz spoznaje, da kvalifikacija u jednoj, po muzeju angažiranoj grani znanosti, ne garantira savladavanje stvarne muzejske prakse. Izrazimo li se drugačije znači, da muzejski rad pokazuje neka specifična obilježja, koja iziskuju samostalno kako teoretsko, tako i praktično zauzimanje stava. Neki zastupnici tog nazora ne uzimaju pri tome u obzir daljnje konsekvence ovoga stanovišta. Međutim ja vidim u tome dovoljan razlog da se dade prednost muzealnoj profesiji i potrebi posebne muzealne izobrazbe. Sva tri ovdje napomenuta stanovišta imaju jednu zajedničku karakteristiku: oni se dotiču stvarne supstance muzejskog rada. Jedan određen stav ne može se zauzeti prema tome samo površno, ili na temelju subjektivnih utisaka ili želja. Naravno da se ne može do u nedogled kružiti oko problema i čekati dok netko drugi nađe riješenje. Svaka ljudska djelatnost bez tačno određenog cilja, bez znanja njenog specifičnog mjesta i udjela u društvu, nema nikakovo opravdanje i nema ni nade da će preživjeti.

Kakvo bi mi stanovište trebali zauzeti u odnosu na ove tri grupe nazora ?

Spomenut ću ovdje riječi našeg filozofa Karla KOSIK-a : "Neko privilegiranje" teoretskih sfera od svih ostalih, demonstrira, se faktom, da se o svemu može stvoriti teorija i da se sve može podvrći ekspliciranom analitičkom istraživanju: uz umjetnost postoji i teorija umjetnosti, uz sport još i sportska teorija, uz praksu i teorija prakse. O kojem se privilegiranju radi? Da li je istina umjetnosti u teoriji o umjetnosti i istina prakse u teoriji o praksi? Da li stupanj djelovanja umjetnosti leži u teoriji umjetnosti a stupanj djelovanja u teoriji prakse ? Na tim se pretpostavkama temelji karikiranje i formalističko birokratsko shvaćanje teorije. Teorija niti je istina niti stupanj djelatnosti ove ili one bezteorične vrste u prisvajanju činjenice, već ona predstavlja njeno eksplicirano reproducirano razumijevanje koje na odgovarajući način djeluje retrogradivno".

A zašto upravo ova teoretska sfera zauzima takav neobični stav? U čemu se nalazi njen doprinos? Vratimo se po jedan primjer u vrijeme drugog svjetskog rata. Tada se u Velikoj Britaniji i poslije u Sjedinjenim američkim državama kod pojedinih vrsta oružja, stvarale grupe za tako zvano operativno istraživanje. One su bile sastavljene iz znanstvenih radnika raznih struka, a njihov se zadatak sastojao u svestranoj znanstvenoj analizi onih metoda, koje su se upotrebljavale u najrazličitijim vojnim operacijama. Oni su primjerice riješavali optimalnu veličinu sastava grupe bombardera, optimalnu dubinu ronjenja bombe, koja je bila spuštena na podmornicu, optimalni broj brodova u konvoju i tome slično.

Kakovo se značenje tome pridavalo? Kao što izjavljuje J.D. Bernal, koji je za širenje ovih istraživanja stekao velike zasluge; njihovo iskorištavanje bilo je od velikog značaja kao važan faktor u premoći oružanih snaga Velike Britanije i Sjedinjenih država Amerike nad vojskom nacističke Njemačke. Njemci postavili su ova pitanja samo intuitivno, a nisu bili svijesni shvaćanja biti teorije ovih opažanja, koja su odigrala tako značajno djelovanje za postizanje optimalnih situacija u ratu.

Operativno istraživanje, a k tome kasnije nadodana znanost programiranja prodrli su poslije rata u privredne sfere i postali su važan faktor kasnijem društvenom razvitku.

Momentano smo upravo svjedoci toga, kako teoretske zamisli u sve većoj širini i dubini prodiru u prirodne i društvene sfere i kako dapače prodiru u područja, koja su do nedavna još bila domena stečene prakse. Dominantan položaj nauke je momentano jedan dalekosežan uvjet daljnjem razvitku. Društvo si u ovoj situaciji nemože dozvoliti, da njegovim daljnim postupcima upravlja samo intuicija i empirija, jer svako odstupanje od optimalnog puta moglo bi neposredno ugroziti postojanje društva.

Momentana eksplozija nauke nije prema tome moda kratkog trajanja, već izraz faktora novog razvitka. Novo, neobično utvrđivanje nauke povlači naravno istodobno i znatne promjene u samoj strukturi ljudske zamisli. Svjedoci smo odvajanja i specijalizacije čitavog niza novih znanstvenih disciplina. Vanredno značenje imaju međustručne veze i tendencije integriranja nekih disciplina, kao na pr. kibernetike, matematike i logike. Ovaj dalekosežni unutarnji proces u razvitku nauke navodi u novije vrijeme i pokusima, na stvaranje samostalne nauke iznad nauke, kako su to dokazali nekoliko nedavno održanih međunarodnih kongresa.

Postulat teorije muzejskog rada nije prema tome nikakova nerealna ili neadekvatna činjenica. Naprotiv. Momentano stanje u razvoju društva upravo traži ovaj smjer kao stav. Nije nikako zamislivo, da bi se u budućnosti moglo neko djelovanje s uspjehom razvijati, koje ne bi bilo na suvremenoj metodološkoj visini mišljenja i praktičnog djelovanja. A upravo o ovoj teoriji i njenom nivou nam se danas ovdje radi. To međutim iziskuje da se pojam muzejske teorije, odnosno pojmu muzeologije posveti veća pažnja.

PROBLEMATIKA POJMA MUZELOGIJE

Pokušajmo najprije da pojam muzeologije tako shvatimo, kako se on očituje u dosadanjoj muzeološkoj literaturi. Prije svega možemo biti sigurni, da se pojmu muzeologije dosada posvetila mala pažnja.

Samo pojedinačno nailazimo na pokušaje karakteriziranja a u nekim slučajevima i definicije muzeologije. Neke od najvažnijih ćemo ovdje navesti.

Iz rasprava na pomenutoj konferenciji u Madridu proizšao je pojam muzejskog rada, koji je konstatirao slijedeće:

"Njegov je glavni zadatak, da odredi temeljne uvjete, metode i najbolje prokušani način stručnog pohranjivanja, održavanja, obrade i ocjenjivanja muzejskih predmeta.

U sovjetskom muzeološkom kompediju, koji je izišao 1955. godine navodi se, da "teorija i praksa sovjetskoga muzejskog rada tvore predmet posebne znanstvene discipline -- sovjetske muzejske znanosti", Sovjetska muzeologija bavi se općim principima muzejskog rada uvažavajući specifičnost pojedinih vrsta muzeja.

Na regionalnom seminaru od UNESCO--a održanom 1958.godine u Rio de Janeiro došli su sudionici do slijedeće karakteristike i diferenciranja muzeologije i muzeografije: "Muzeologija je nauka, kojoj je svrha studij zadataka i djelovanja muzeja. Muzeografija je tehnika okupljanja pozivom na muzeologiju".

Naprotiv talijanski autor Robert ALOI u svojem napisu o muzejskoj arhitekturi izašlom u Milanu 1962.godine ispoljuje slijedeće: "... ova mlada, danas u muzeologiji utjelovljena nauka, koja nam se čini kao sinteza kritičkih interpretacija, tehnoloških zahtjeva, intuicija, znanstvene dokumentacije, arhitekture i odnosa k javnosti još nije došla na svijet".

Nastojanja za što preciznijom formulacijom izrazila je definicija, koja je bila obrađena po autorima u diskusiji o muzeologiji, a koja je izišla 1964.g. kao prilog časopisu Neue Museumskunde. Sa stanovišta ovih autora muzejska nauka je samostalna znanost u sistemu pojedinačnih znanosti. Ona imade specifičan predmet istraživanja, koji ju eksaktno razlikuje od drugih znanosti.

Na simpoziju koji je organizirala naša katedra 1965.godine izrazio je Z. BRUNA veoma interesantan pokušaj definicije. On je kazao: "Smatram muzeologiju kao znanstveno stručno područje sa vlastitim predmetom, po čemu se temeljito razlikuje od ostalih znanstvenih stručnih područja. Prednost muzeologije je - po mom mišljenju - u najširjem dometu problematike stvarnih, pokretljivih predmeta kao originalnog dijela jedne objektivne realnosti,

koji su nakon gubitka izvorne funkcije radi promjene ambijenta stekli nove muzealne funkcije. Prema tome tiče se ova problematika slijedećeg: a) pronalaženja takovih predmeta, b) čuvanja istih tako dugo dok ovu funkciju ispunjavaju, i c) njihovo opće društveno iskorištenje".

Naš predhistoričar i muzeolog J. NEUSTUPNY u svom posljednjem znanstvenom radu koji je publicirao 1968.g. došao je do zaključka, da je u muzejima "muzeologija teorija, a metodologija - muzejski rad" i to kako specijalna tako i opća muzeologija.

Navedena pojimanja muzeologije sigurno su teško shvatljiva. Razlog je prije svega u tome, što oni ne polaze uvijek od odgovarajuće metodološke baze, te su stoga u većini prije izražaji nedovoljno dokumentiranih gledišta autora, nego li rezultanta svijesnih i sistematskih pokušaja za riješenje ovog pitanja. To vidljivo otežava svako kritično zauzimanje stava o takvim shvatanjima muzeologije.

Za naše zaključke dovoljno je međutim ako nastojimo skupiti nekoliko glavnih karakteristika.

Uvidjeli smo da veliki dio naših pojimanja smatra muzeologiju kao nauku. Odstupajuće gledište zastupa samo Neustupny. Prema tome trebalo bi se ova nauka - baviti muzejskom djelatnošću. U tu se djelatnost ubrajaju također i tehnički postupci. Razlikovanje između teorije i tehnike obuhvaća samo ono gledište, koje operira sa pojmom muzeologije i muzeografije.

Problematika ovog odnosa izjašnjava se tada potpuno u smislu gledišta Neustupny-a.

Moglo bi se kazati: u suvremenoj literaturi smatra se muzeologija kao nauka muzeja i njihovih funkcija, a što bi se moglo uzeti i sa terminološke strane.

Nama međutim nije stalo do površnog pojimanja muzeologije. Nas interesira da li je ovo određivanje shvaćanja - ispravno. Ali to ne možemo ustvrditi jednostavnom analizom navedenih osebina.

U muzeološkoj literaturi očituje se shvaćanje muzeologije još i u drugom obliku. U nekim zemljama susrećemo se sa literaturom, koja manje više skriveno ili otvoreno nastoji, da muzeologiju

svijesno usmjeri nekom cilju. Prva zemlja, koju se treba ovdje spomenuti je Sovjetski Savez. Već godine 1945. zahtjevao je G.N. SERREBRENNIKOV slijedeće:

"U muzejima sakupljena bogata praktična iskustva opravdavaju zahtjev da se muzejski rad stvori kao nauka, sa eksaktnom znanstvenom terminologijom, klasifikacijom i tipologijom muzejskih kategorija, sa specifičnim metodama istraživanja i utvrđivanja određenih zakonitosti u tome području. Potrebno je postaviti slijedeći konkretni zadatak: Sastav jednog udžbenika, ili priručnika o radu muzeja (muzeologija) kao prvog pokušaja znanstvene formulacije muzeologije".

Sovjetski muzeolozi izvršili su ovaj zadatak godine 1955. i izdali knjigu Osnovy sovetskogo muzejevedenija. Nas interesira upravo shvaćanje njihove sovjetske muzeologije.

Znademo već iz pomenute definicije, da muzeologiju smatraju kao nauku, čiji je predmet muzealna djelatnost. Po njihovom shvaćanju srž djelatnosti u muzeju tvore izvorno muzealni predmeti (podlinyje muzejnyje predmety) koji zajedno tvore muzejski fond. Muzej prema tome realizira djelatnost sabiranja, u svrhu koncentracije ovih predmeta, jer bez zbirke nema muzeja. Pri tome trebalo bi se stvaranje ovih zbirke koncentrirati kako slijedi:

a) za stvaranje eksposita na temelju izvornih vrela,
b) za zaštitu zbirnih fondova, i c) za njihovu znanstvenu preradu. Sovjetski muzeolozi pri tome naglašuju, da ispravna ocjena znanstvene, umjetničke ili povjesne vrijednosti pojedinih ili grupe muzealnih predmeta, može uslijediti samo na temelju znanstvenog istraživanja.

Po metodološkoj strani međutim ova je aktivnost uvjetovana od nadležnih znanstvenih disciplina angažiranih u muzeju. Ako na pr. muzej pokazuje historijski profil, uslijedit će djelatnost sabiranja samo prema potrebama povijesti.

Kamo je međutim u ovome slučaju nestao muzeološki momenat? Sabiranje izvornog materijala je sastavni dio heuristike svake znanstvene discipline. Zašto sovjetska muzeologija stavlja upravo sabirnu djelatnost kao temeljni dio teoretskog sistema opće muzeologije?

Isti autori konstatiraju da se upravo ovdje stvara metodološka baza nadležnih disciplina. Gdje ostaje onda stvarni predmet muzeološkog saznanja, gdje ostaju specifične metode i koji se sistem shvaćanja ovom metodom eliminira?

Na sva ta pitanja nisam zasada u sovjetskoj muzeološkoj literaturi našao odgovor. Sigurno je to u vezi s time što usprkos zaista opsežnoj muzeološkoj produkciji dosada nije poklanjena pažnja znanstvenoj analizi, stvarnoj biti muzeologije. Svatko se samo ograničava na konstataciju da je muzeologija nauka i u tom se smislu, dalje međutim ništa ne radi što je razlog da sovjetska muzeologija dosada nije sistematizirana, niti je priznata.

Druga zemlja, gdje su se pokazala nastojanja da se muzeologija znanstveno utemelji je Njemačka Demokratska Republika. Grupa njemačkih muzeologa pokušala je izradom tzv. teza o muzejskoj nauci, koje su bile objelodanjene u časopisu Neue Museumskunde 1964. godine. Iste su bile predmetom širje diskusije, koja nažalost kasnije nije bila objavljena.

Po shvaćanju autora ovih teza muzeologija spada u područje znanstvene dokumentacije uz koju rade i arhivi i biblioteke. Citirana definicija govori o specifičnosti predmeta ove discipline. Poblize upoznavanje sa sadržajem ove koncepcije dokazalo je međutim, da su autori u ovaj pojam uključili i svu muzejsku djelatnost. Predmet istraživanja u muzeologiji neka bude najprije sabiranje muzealnih predmeta, njihova konzervacija i restauracija i istraživanje posjetilaca i iskorištenje vrijednosti muzealnih dokumenata u ekspozicijama.

Autori tvrde: Ako se radi o određivanju sabirne aktivnosti, izbor muzealnih dokumenata u prvom redu ovisan je o analitičkom istraživanju područja sabiranja, a u drugome redu o istraživanju vrijednosti dokumentacije originalnih predmeta. Iz priloženog terminološkog rječnika - što je bez sumnje vrlo znatan doprinos tome radu - saznajemo da vrijednost dokumentacije potječe iz sposobnosti kazivanja muzealnih priloga u odnosu na pojedina zbivanja iz kojih potječu. Međutim nam i ovdje manjka razlikovanje ovog muzeološkog stava prema objektu sabiranja od izvorno - heurističnog stava odgovarajućih znanstvenih disciplina.

U oštroj protivnosti sa općim temeljnim načelima znanstvene metodologije i sistematizacije, nalaze se ovdje formulacije o razgraničenju specifičnosti muzeoloških metoda i metodoloških sistema spoznaje.

Pozitivno je u tome pokušaju po mojem mišljenju samo to, da je muzeologija preseljena u sferu dokumentacije. Šteta je što autori nisu bili svijesni odnosa između tako zvane informatistike i dokumentalistike. To pokazuje konačno i činjenica, da su ostali kod tradicionalnog shvaćanja predmeta muzeologije. Možda je neshvatljivo kako ni ovaj pokušaj formulacije muzeologije u širim krugovima muzeja DDR nije naišao na odaziv. I ovdje ostaje otvoreno pitanje o karakteru i stanju muzeologije.

Treća ovdje spomenuta zemlja je Poljska. Iz poljske muzeološke literature najveće značenje za nas imade rasprava W. GLUZINSKOG o sadanjem muzejskom radu, koja je izašla u jednom regionalnom časopisu 1963.g. i koji se - zacijelo kao rijedak slučaj - trudi da prodre do srži problematike muzejske djelatnosti. Šteti samoj stvari što ova studija nije kod muzeološke javnosti naišla na potrebnu i odgovarajuću pažnju.

Gluzinski je prije svega svijestan što znači muzealni predmet sa stanovišta općeg muzejskog rada i specijalne muzeologije. Radi toga on se bori na originalan način za njeno razgraničenje i na taj način stvara bazu za stvarni pojam muzeologije.

"Muzejski rad - kaže on - je sabiranje, čuvanje, prerada i konačno izlaganje javnosti muzealnih objekata. Ovaj četveročlani zadatak isključivo odlučuje o muzejskom radu".

Nijedna međutim od ovih funkcija u muzejima prema Gluzinskom ne ispunjava se po tradicionalno postavljenim disciplinama. Ove discipline istina studiraju muzealne objekte, međutim nijedna ih ne sabire po njihovoj stvarnosti. Cilj spoznaje muzeologije i njenih angažiranih disciplina prema tome je različit. Polazna točka znanstvenog interesa kod muzeologije su konkretni muzealni predmeti, koji su upoznavanju neposredno pristupačni, a ne pojava i odnosi koji se direktno ne ostvaruju i predmet su upoznavanja drugih disciplina. Muzeologija upotrebljava i vlastite specifične

metode kod upoznavanja muzealnih objekata. To je metoda deskripcija i tipiziranja. Zadatak je muzejske nauke - kako tvrdi Gluzinski - "pribaviti kompletna saznanja o onim ostatcima prošlosti, koji su u muzejima sakupljeni i u njenim zbirkama čuvani i koji predstavljaju neposredno određena povjesna fakta. Povodom takovog postavljanja cilja ove discipline, Gluzinski uvrštava muzejsku nauku kao heurističnu disciplinu u kategoriju onih stručnih područja kao što su sfragistika, numizmatika, paleografija i ostale. To je po njegovom mišljenju nauka principijelno samo pokretljivih materijalnih izvora koji tvore protutežu heurističnim disciplina- ma pismenih izvora. I još jedan veoma važan momenat. Pitanje je, da li je na ovakav način shvaćena muzeologija sa stanovišta tradicionalne muzejske discipline prihvatljiva. Gluzinski odgovara na to pitanje s argumentacijom u tome smislu da jedinstvo objekta i metoda odlučuju o jedinstvu muzejskih disciplina. Prema tome po njegovom sudu ima muzeologija izrazito integralni karakter. Već iz ove kratko sažete karakteristike, koja naravno ne može re- producirati opću argumentacionu platformu autora, jasno proizlazi, da smo se ovdje sreli sa vrlo važnom eksplikacijom pojma muzeolo- gije.

Po mojem mišljenju ovo shvaćanje vidljivo se približava sa- moj srži problematike. U mnogo čemu nalazi se ona kao što ću to u daljnjim izlaganjima pokazati izravno u skladu sa shvaćanjem, ko- jeg mi na našoj katedri zastupamo. Radi toga imao bih nekoliko kratkih primjedbi.

Šteta je - po mojem mišljenju - što autor nije svojom koncep- cijom u cijelosti obuhvatio također i prirodoslovne nauke. Tad bi naime za muzeologiju otkrio kategoriju još važnijih disciplina ne- go što su one sakupljene pod pojmom pomoćnih povijesnih nauka. Radi prevladavajućeg povijesnog aspekta gubi se kod Gluzinskog u stano- vitom razmjeru strukturalni aspekt, iako je on u metodološkom dijelu svijestan nekih specifičnosti. Radi toga on po mojem miš- ljenju obuhvaća predmet sabiranja previše s uskog povijesnog stano- višta. Time se međutim vrijednost radnje ni u čemu ne umanjuje.

U vezi s time ne smijemo iz vida izgubiti ni Rumunjsku, ni Jugoslaviju.

U Jugoslaviji povezana je muzejsko-teoretska aktivnost prije svega sa stvarajućim i organizacionim nastojanjima Antuna Bauer-a, koji je osnovao naprijed spomenuti Muzejski dokumentacioni centar i koji je - zahvaljujući razumijevanju Bože Težaka uspio provesti, da se na zagrebačkom sveučilištu muzeologija predaje kao naučni predmet u okviru katedre bibliotekarstva, dokumentacije i informacija.

Teoretski radovi A. Bauer-a nalaze se na stranicama specijalnog časopisa MUZEOLOGIJA, a osobito u predavanjima postdiplomskog studija Muzeologije. Već u svom uvodnom predavanju od godine 1966, a koje je objelodanio u časopisu od 1967, broj 6, nastojao je pružiti globalnu karakteristiku pojma muzeologije.

Po njegovom mišljenju muzeologija se oslanja na dokumentaciju, pa je stoga potrebno, da se ista shvati u užoj vezi sa naukama o dokumentaciji i bibliotekarstvu. Ovo određivanje pozicije ima svoje metodološke i predmetne posljedice, koje su A. Bauer-a ponukale, da postavi muzeologiju kao disciplinu prvenstveno heurističkog područja, a isto tako u središte spoznaję muzealnog zbirnog predmeta, a tek u drugom redu stvarni muzej kao instituciju. Odnos prema predmetu zbirke imade ovdje bitno značenje čega je A. Bauer u potpunosti svijestan. To proizlazi iz njegovog ukazivanja na raskorak između predmeta kao objekta i subjekta. Mišljenja sam, da je upravo time uočio važan moment karaktera predmeta muzealnih zbirki, a što bi naravno trebalo još detaljnije analizirati. Ovaj se zadatak međutim ne može tako lako riješiti. Do konačnog rješenja ne može se doći svladavanjem dosadanih siromašnih metodoloških spoznaja muzeologije, već treba ključ rješenja potražiti u filozofskom razmatranju veze objekt-subjekt.

Koliko je meni poznato nije A. Bauer ova pitanja dalje razrađivao, ali iz objavljenog njegovog programa postdiplomskog studija muzeologije proizlazi, da se kompleksnijim pristupanjem trudi na produbljanju svojih analiza.

Cijenim kod Bauero-vog stanovišta prije svega njegov neobični interes za ovu disciplinu i njegova obuhvatna nastojanja, da istoj u društvenom shvaćanju osigura onaj položaj, koji joj

pripada punim pravom. Želim naglasiti njegovo stanovište prema muzeologiji koje nije formalno, što dokazuje njegov teoretski stav, nerazdvajanjem muzeologije, informacija i dokumentacije. Upravo stoga je Bauer-ov otvoreni stav protiv -- kako direktno -- konzervativnog stanovišta da u muzeologiji vide jednostavnu "metodiku i tehniku muzejskog rada". Progresivna je i izuzetna pažnja, koju poklanja muzealnom predmetu skupljanja odnosno muzejskoj zbirci. Na osnovu toga prebrodio je Bauer i prepostavku, da je predmet muzeologije samo Muzej, i nastoji odvojiti sabirnu djelatnost od muzejske sa aspekta muzeologije.--

Rumunjska muzeologija ima već izvjesne tradicije. Poznati su nam neki teoretski pogledi N. Jorga iz tridesetih godina. Odlučujuće značenje pripada za intenziviranje teoretskih nastojanja osnivanju muzeološkog časopisa REVISTA MUZEELOR. U jednom od prvih brojeva nailazimo na originalnu eksplikaciju muzeologije sa stanovišta teorije spoznaje, a koja potječe od Livia Stefanescu-a. Autor polazi od tvrdnje, da muzej ispunjava specijalne zadatke u sferi znanstvene dokumentacije. Momentani razvoj nauke omogućio je "da su se izvorna vrela dokumentacije u tačno ograničenim područjima mogla osamostaliti, a što je dovelo do stvaranja nauke arhivistike, bibliografije i muzeografije". Sa gnoseološkog stanovišta zastupa muzeografija po mišljenju ovog autora primarni stav, jer je neposredno usmjerena na izvor dokumentacije u nauci, na onu realnost, koja se ocrtava u svijesti čovjeka.

Zadatak muzeografije je stoga prije svega u identifikaciji, klasifikaciji i vrednovanju predmeta zbirke i to radi toga što se upravo njegovim posredstvom može doći do spoznaje biti realnosti. Predmeti zbirke nemaju međutim samo značaj kao vrela znanstvene spoznaje, već su ista također i sredstva za širenje znanstvenih spoznaja. To je već imao na umu i spomenuti N. Jorga. Kada je godine 1922. napisao: "Veoma različita tematika muzejskih ekspozicija, njihova znanstvena i ideološka funkcija dvije su stranice muzeografije, međutim sekundarnog značaja, odvojene od primarnog karaktera izvora, znanstvene dokumentacije". Saglasno sa ovim pogledima naglašuje i Stefanescu, da je potrebno, da se upravo u muzeografiji ostvaruje znanstvena dokumentacija i to sa posvema

specifičnim sredstvima. Ako se ona formira u tome stavu, onda će po mišljenju autora "steći posebno značenje kao znanost, koja se bavi sa sakupljanjem dokumenata, istraživanjem i mobilizacijom širokih masa za socijalni napredak."

U tome sklopu htio bih prije svega naglasiti da je autor pokušao, da specifikum samog doprinosa muzeologije obuhvati na nivou teorije saznanja, te me nikako ne iznenađuje, da je upravo na tome putu upoznao značenje predmeta sabiranja i da se time ostvaruje predmetna intencija muzeologije.

Nesmije se smetnuti s uma da Stefanescu u proučavanju problematike muzeologije - ili kako je on rekao: muzeografije - nije mogao prodrijeti u diferenciranje drugih disciplina koje se angažiraju u sferi muzeja. Tu on dolazi do pitanja muzejskog predmeta kao izvora i dokumenata odnosno da njegovog višestrukog značenja. Teoretsku tačnost koja odatle proizlazi kod autora vidim u činjenici da se on od privlačne snage prezentativne aktivnosti muzeja nije dao zavesti, već je veoma ispravno spoznao uvjetovanost ove funkcije za stanovišta sabirnog fonda.

I još jednu terminološku primjedbu: u rumunjskoj muzeološkoj literaturi isključivo se upotrebljava izraz muzeografija, a pojedinačno i izraz muzeistika. Ne poznajem ni jednu studiju, koja bi pobliže osvjetlila ove termine. Iz literature može se zaključiti da se ne razlikuje muzeološki i muzeografski momenat, te da se izraz muzeografija upotrebljava kao glavni naziv.

A kako izgleda stanje u ČSSR?

Nadasve individualno i specifično je shvaćanje tzv. specijalne i opće muzeologije čiji je pokretač već gore spomenuti J. NEUSTUPNY. Ova primjena muzeologije čiji početak seže u godinu 1950. prošla je stanoviti razvoj, koji je doprinjeo njenom preciziranju i razradi, ali i modifikaciji u odnosu na najvažnije popratne faktore. Pokušao sam u većoj studiji, koja je izišla u 1968. i 1969. godini u časopisu moravskog muzeja okarakterizirati razvoj takovog shvaćanja muzeologije i istodobno dao sam tada s tim u vezi kritičnu analizu. Pomenut ću ovdje ukratko srž ovog shvaćanja i to naročito u odnosu na posljednje stanovište koje je

J. Neustupny formulirao još u navedenoj radnji iz 1968. godine. Neustupny obuhvaća zajedno muzeologiju kao teoriju i metodologiju muzejskog rada. On tvrdi da je njeno postojanje u ovoj formi potpuno opravdano i predstavlja direktno jamstvo za teoretsko i praktično poboljšanje kvalitete. On razlikuje opću i specijalnu muzeologiju. Obje se muzeologije međusobno upotpunjuju i zajednički osiguravaju funkciju muzejskog rada. Specijalnih vrsta muzeologije imade upravo toliko koliko je broj znanstvenih grana zastupljenih u muzejima. Specijalne muzeologije nalaze se na principima primjene znanstvenih disciplina. Opća muzeologija preuzima od specijalne muzeologije one temeljne postavke, koje su svima zajedničke, dok istodobno djeluje i kao korektor specijalnih muzeologija. Neobično važno je slijedeće stanovište NEUSTUPNY-a: "Muzeologija niti ima vlastiti predmet ni vlastitu metodu, te je prema tome u muzeologiji potrebno povremeno primjeniti one metode pojedinih nauka, već prema tome o kojoj se muzeološkoj disciplini radi". Iz toga proizlazi, da slučaj nabave ili korištenja stvarnih izvornih fondova muzeologija primjenjuje odgovarajuće znanstvene, a u najnovije vrijeme i znanstvene metode teorije informacija.

Za osiguranje izvornih fondova upotrebljavaju se metode kemijske i fizikalne, za odgojni rad, pedagoške za organizaciju muzejskog rada metode sociologije, a kod povijesnih uobičajene historiografske metode. Neustupny postavlja pitanje: dali smo ovlašteni da muzeologiju promatramo kao jednu od onih kompleksnih, kompliciranih i finalnih nauka, koje se kušaju u moderno doba ugurati u život? A koliko ona nije nauka, onda je teorija i njezin je karakter u nekom pogledu znanstven". Važna je činjenica, da je ovo primjenjeno shvaćanje muzeologije kod nas prilično rasprostranjeno i znatan broj poznatih muzejskih suradnika ne samo da prihvaća ovaj pravac, već i doprinosi ne u maloj mjeri, daljnjem razvitku. Pri tome mislim prije svega na pažnje vrijedan doprinos J. BENEŠ-a.

Kao što sam u kritičkom dijelu moje gore pomenute radnje temeljito obrazložio, sastoji se prijeporna srž tog shvaćanja u primjeni pojma aplikacije. Iz pozicija angažiranih znanstvenih disciplina ne može se prodrijeti do srži problema, a isto tako

ove discipline ne mogu tvoriti određenu bazu za riješenje koncepcije muzeologije. Njena intencija spoznaje ne pokriva u cijelosti stvarnu sferu muzeja i radi toga ne može posredstvom njihovih sistema upoznavanja i njihove metodologije ni u kojem slučaju biti obuhvaćena bit muzealne pojave. Situacija postaje analogna onoj kada bi netko smatrao, da bi kod poduke, samo primjenjivanje češkog jezika, dovelo do izlučivanja svake pedagoške tematike i metode. Negacija primjenjenog riješenja koncepcije muzeologije ne izlučuje funkciju i kompleksno značenje specijalne muzeologije.

Shvaćanje aplikacije je po mojem mišljenju prilično riskantno i posljedica konačnog zaključka Neustupny-a, koji opovrgava mogućnost određivanja stvarnog predmeta i specifične metodologije. Kada bismo bili sporazumni sa ovim shvaćanjem znanstvenih disciplina, onda primjerice ni muzikologija ne bi bila nauka, jer i ovdje igra veliku ulogu metodološki poticaj, kao na pr. akustika, psihologija, estetika, sociologija itd.

Ne vjerujem stoga, da bi to bio put, kojim bi se muzeologija mogla prokrčiti i obraniti i tako ispuniti stvarne riječi programa J. Neustupny-a, koji je napisao: "Ako nećemo da naša muzeologija ostane samo rezultat prakticizma, ako nećemo da naš muzejski rad hramlje iza razvitka našeg društva, onda moramo nastojati, da se teorija muzeologije u potpunosti razvija".

A sada će svaki od nas postaviti pitanje: A kako je u ostalim zemljama?

Prije svega i u ostalim zemljama razvija se muzejsko-teoretski rad iako ne svagdje u istoj širini i intenzivnosti. U posljednje vrijeme možemo čak primijetiti, da se javlja sve veći broj neobično važnih monografskih radnji.

Pri tome je vrijedno napomenuti primjerice radove koji se tiču muzejske arhitekture i medialnih zadataka (Roberto ALOI : Musei, Architettura tecnica, Milano 1962, Michael BRAWNE: Neue Museen, Stuttgart 1965: James H. CARMEL: Exhibition techniques, New York 1962.) radovi o preradi zbirnih fondova (A.R. CHOUDHURY: Art Museum Documentation and Practical Handlin, Hyderabad 1963;

D. DUDLEY - I. B. WILKINSON: *Museum Registration Methode*, Waschingon 1968.), Mnogo je naslova posvećeno pedagoškoj djelatnosti muzeja i to specijalno radu sa omladinom. (Javni rad muzeja, Köln 1964.: *Museums et education*, Waschingon 1968.), bez obzira na zaista bogatu plejadu historijskih radova (primjerice W. SCHÄFER: *Povijest muzeja u Senkneberg-u u tlorisu*, Frankfurt na Majni 1967.).

Sličnu intenzifikaciju možemo slijediti i u muzeološkim časopisima u kojima u veoma jakoj mjeri nastoji prodrijeti tematika najnovijih poticaja nauke i tehnike. Pri tome pomišljam prije svega na one radove, koji se tiču primjene mehaničkih i automatskih postupaka kod operacije informativnog sadržaja zbirnih fondova. Množe se također i primjeri, koji doprinose vlastitim iztražnim radovima na području muzeja, bilo da se radi o preradi zbirnih fondova, ili o iskorištenju funkcionalnosti informacije ekspozicije.

Dapače uvjeren sam, da je u mnogim pravcima ova produkcija daleko dalje napredovala nego u zemljama o kojima sam ovdje raspravljao. Ipak postoji i ovdje razlika. Nije mi naime uspjelo da u muzeološkoj literaturi drugih zemalja nađem jasno formulirano stanovište za shvaćanje muzeologije, a niti šire fundirane pokušaje za njenu formulaciju. Svijestan sam da su moji izvori informacija ograničeni. Usprkos toga mišljenja sam, da postizanje ovog saznanja nije ovisno izravno od pomanjkanja informacija, već o principijelnom stavu prema muzejskom radu.

Držim, da opravdanje ovog mog stanovišta u potpunosti potvrđuje upravo jedinstveno razmišljanje o muzeologiji na tome području kako je to već pomenuti Washburn napisao. I iz njegovog ironiziranog rada zvuči stanovita skepsa o teoretskom specijaliziranju ove djelatnosti.

Prije nego dovršimo ovo istraživanje potrebno je spomenuti međunarodnu platformu, koju stvara organizacija ICOM.

Značenje ove organizacije ne moram pobliže razjasniti. Njena je djelatnost značajna u kvantitativnom i kvalitativnom pogledu. Usprkos širine ove djelatnosti interesantno je da imade brojne, često i dalekosežne specijalizirane komisije i podkomisije, međutim nema do sada još ni jednu komisiju za muzeologiju, a što bi zapravo bilo od temeljnog značaja.

Na problematiku o muzeologiji kao mogućoj naučnoj disciplini nailazimo u interesnom području organizacije ICOM tek u najnovije doba. To je međutim u znatnoj mjeri ovisno o aktueliziranju pitanja o specijalnoj muzeologiji i muzeografskoj tvorevini. Međutim niti ovaj potaknuti interes nije dosada naišao na širi odaziv.

Po mojem mišljenju može se glavna zasluga za kristalizaciju ove problematike kod vodećih ICOM - komponenta pripisati prijašnjem direktoru ove organizacije G.H. Riviere. On je bio taj, koji je formulaciju definicije o muzeologiji i muzeografiji poticao već na spomenutom seminaru u Rio de Janeiro godine 1958. On je bio također i taj, koji je prvi reagirao na monografiju J. Neustupny-a o vezi muzeja sa naukom i pokušao uvesti katedru muzeologije na Pariškom sveučilištu u Institut d'art et d'archéologie.

Riviere spoznao je važnost veza između muzealnih glavnih predmeta i pravog programa muzeja, i prihvatio je prilikom objašnjavanja ovih veza neke primjedbe Neustupny-a, ali pri čemu je polagao više važnosti na informativnu stranu te je time postao manje ovisan o stanovištu specijalnih disciplina; osim toga može jače obuhvatiti odnos općenitog prema posebnom.

Riviere je mišljenja da je muzej predmet muzeologije kao nauke. Radi toga sadrži muzeologija prije svega i povijest ove institucije i sa teoretskog stanovišta napose zadatak muzeja u društvu, ali također i djelomična pitanja kao na pr. istraživanje, konzerviranje, odgoj, organizaciju, tipologiju i tehnologiju.

Nasuprot muzeologije stavlja on muzeografiju, koja obuhvaća pregled opisa tehnike -- rada u muzeju. On razlikuje također -- ovo pod utjecajem Neustupny-a -- opću i specijalnu muzeologiju i shvaća specijalnu muzeologiju kao najvažniju muzejsku disciplinu primjenjene muzeologije.

Šteta je, da ovaj teoretski interes do sada nije naišao na veći odaziv i da organizacija ICOM sama ne pruža nikakav temelj za publiciranje ovih pitanja toliko potrebnih u međunarodnoj izmjeni informacija. Mnogim također i vrlo aktivnim muzejskim stručnjacima čini se ovo područje još uvijek vrlo apstraktno i zastu-

paju gledište, da je teoretska muzeologija još uvijek previše udaljena od muzejske prakse i konkretnih zahtjeva današnje muzealne stvarnosti.

Mislim da je najvažniji doprinos Rivier-a pri njegovom shvaćanju muzeologije razlikovanje muzeologije i muzeografije.

Autor ne tretira ovo razlikovanje samo sa terminloškog shvaćanja, već on jasno postavlja tehnički moment muzeografije kao kriterij razlikovanja. Time postavlja muzeologiju na područje čiste teorije. Nažalost nije Riviere promislio značenje, koje imade njegovo razlikovanje za stvarno poimanje muzejske institucije, odnosno tačnije za strukturu njene djelatnosti. To je, zbog toga, što je on a priori polazio od daleko raširene zabune, da je predmet muzeologije muzej! Iako on polaže veliku važnost na povijesni stav prema ovim pitanjima, promakla mu je ipak činjenica, da je muzej kao institucija plod dugog razvoja, koja je tek na prelazu između 18. i 19. stoljeća, ozakonjena, dok su se počeci muzealnog interesa pojavili već u prvim stupnjevima ljudske kulture. Upravo time što Riviere muzej postavlja kao objekat spoznaje muzeologije suzuje svoj horizont i povezuje riješenje pitanja o strukturi muzeologije sa muzeografijom.

Praktički stav dominira ovdje u potpunosti nad svakim pokušajem neke važnije teoretske eksplikacije. To u širem razmjeru potvrđuje pretežni dio literature, koji imade izrazito muzeografski, tj. teoretsko-tehnički karakter.

Pokušaji u pomenutim zemljama da se muzeologija definira bez sumnje su dosada izolirani. Vidjeli smo također, da ni u našoj domaćoj sredini do sada nijesu pobjedili. A ipak imaju - barem po mom mišljenju - temeljno značenje za očuvanje i jačanje pozicije muzeja u društvu, koje se znanstveno-tehnički razvija.

Ovaj je put za nas existencijalno nužan. Time moramo sa što više odgovornosti promatrati naš postupak i stečena saznanja savjesno provjeriti.

I upravo sa toga stanovišta mišljenja sam da okarakterizirana shvaćanja muzeologije većim dijelom ne ispunjavaju metodološke zahtjeve:

1. Niti jedan od pomenutih autora nije pobliže precizirao stvarni karakter pitanja: "Što je muzeologija? Nijedan nije odredio što je predmet intencije saznanja i nije razmišljao, koje bi metode adekvatne za njeno rješenje.
2. Nedovoljni oslonac u općim kriterijima takovih pojava kao nauka, teorija ili tehnika, odnos teorije i prakse, odnos teorije i znanosti i slično, učinili su da je kriterij pojedinačnih teoretskih stavova prilično riskantan i nije u cijelosti prihvatljiv.
3. Nerazjašnjene strane gnoseološke i metodološke problematike umanjuju bitno rješenje pitanja o predmetu ovih mogućih znanstvenih disciplina ili teorije, specifičnosti njenog stvaranja i utvrđivanja sistema. Usprkos ovog kritičnog stanovišta mišljenja sam, da su svi ovi pokusi doprinos, dapače i onda, kada izazivaju suprotna mišljenja. Bez toga natjecanja ideja ne bi nikada došli naprijed.

Možemo zaključiti: Spoznali smo da je definiranje kao nauke ili teorije do danas prilično puno suprotnosti. Radi toga je i ovo nastojanje kako u okviru muzejskog rada, tako i u okviru opće društvene aktivnosti, nedovoljno iskristalizirano i prema tome i u poziciji i funkciji labilno.

Kritična analiza pojedinih stanovišta i ukupno vrijednovanje metodološke strane, doprinjelo je shvaćanju biti ove problematike, i služi kao krajnji domet njenog rješenja.

Time smo stvorili nužnu bazu, da u temeljnim potezima naznačimo stvarno rješenje odnosno eksplikacije.

SISTEMATIKA MUZELOGIJE

Kada sam bio postavljen pred zadatak da riješim pitanja karaktera i funkcije muzeologije, pokušao sam da najprije objasnim karakter ovog pitanja i da izvidim potrebnu metodologiju.

Čim netko ustanovi, da je muzeologija znanost ili teorija, onda je zapravo potvrdio, da se slaže sa njenim oznakama, da je to slučaj određene vrsti ljudskog djelovanja. Kada bismo ovu suglasnost ili nesklad, trebali dokazivati, onda moramo nastojati

da rješenje toga temeljimo na upoznavanju karaktera onoga, čime želimo muzeologiju prisposobiti.

Kritička baza nauke ili teorije je prije svega pitanje, metodologije i sistema. Skupna platforma bilo kojeg pokušaja za riješenje karaktera muzeologije mora se dakle stvarati iz baze saznanja, koja je dana iz danas formirane nauke o nauci i onih filozofskih i logičnih aspekata, a koji ovdje imaju odlučujući udio. To s druge strane ne znači nikako potiskivanje stvarne muzeologije. Naprotiv, upravo u muzeologiji, i samo u njoj mogu se otkriti značajke, koje su u skladu ili nisu u skladu.

Proces upoznavanja prema tome je dvostruk,

Iz toga stanovišta nedvojbeno proizlazi, da riješenje pitanja o karakteru muzeologije imade tipično metateoretsko obilježje, ono je naime pokušaj teoretskoj eksplikaciji formuliranja jedne teorije, u ovom slučaju jedne nauke.

Stav nije međutim samo vezan na izmjeru strukture nego i na izmjeru genetike. Zbog toga sam pri pokušaju riješenja našeg pitanja uzeo u obzir ne samo strukturalni nego i historijski aspekt.

Historijski aspekt dokazao mi je -- kao što sam to u prvom poglavlju kratko napomenuo -- da je svijesni stav spoznaje muzejskih pojava prilično duboko ukorijenjen u prošlosti i da je to izraz društveno uvjetovanog interesa. Ovaj interes intenzivira se dokazano tokom razvitka i radi toga se umnožava i odgovarajuća literatura. Možemo dapače govoriti o samostalnom, istina, vanjskim faktorima uvjetovanom razvitku.

Historičnost ove pojave dokazuje, da teoretski stav biti muzeja imade svoj smisao u najširjem smislu riječi. Dosada sam već razjasnio svoje stanovište o teoretskoj fundaciji muzejskog rada i trim varijantama dokazao, zašto smatram teoriju kao odlučujući faktor za daljnji razvitak u vezi sa odlučujućim elementima tehničke revolucije, a koja sve više i brže obuhvaća cijelo društvo.

Time izražavamo i moje stanovište o pitanju odnosa teorije i prakse. Postulat teoretskog fundiranja nipošto ne znači izlučivanje prakse. Naprotiv učinili bismo ozbiljnu grešku kada bismo

dozvolili jednostranost s jedne ili druge strane. Teorija i praksa se obostrano uvjetuju i u toj relaciji se to mora uzeti u obzir.

Što je to međutim teorija?

Uobičajeno upotrebljavamo ovaj pojam u veoma širokom značenju. Za sve varijante zajednička je temeljna intencija: Nastojanje da se interpretiraju fakta, događaji i pojave, razjašnjenje njihove biti i time upoznavanje njihovog smisla, sa stajališta potreba čovjeka i društva. Ovo nastojanje upoznavanja može biti vezano na različite objekte, može primijeniti različite metode i može doći ponekad i do međusobno prilično protivnih kompleksa spoznaje. Zbog toga moramo i razlikovati teorije, koje imaju znanstveni karakter od teorija koje nisu znanstvene, odnosno koje su dapače i antiznanstvene.

Razumljivo je da ćemo se zanimati za teoriju znanstvenog tipa. O tome, da li je pojedina teorija znanstvena ili nije znanstvena, ne odlučuje mišljenje autora, već prije svega i samo unutarnji karakter teorije tj. njeni konkretizirajući faktori. Pokušajmo da jednom iz tog aspekta ispitujemo nove muzejske teorije.

Najprije je svaka znanstvena teorija usmjerena na ponuku vanjsku činjenicu, kratko rečeno ona ima za spoznaju određeni predmet. Iz muzeološke literature znademo da je predmet pažnje muzejske teorije ukupno područje muzejske djelatnosti ili muzeja, pa i onda, ako su pojedini radovi pretežno usmjereni više na djelomična područja; nego li na njihovu kompleksnost. Ova muzejska realnost je objektivna, izraz ljudske aktivnosti i donosi društvu stanovitu korist. Sve je u skladu sa kriterijem predmetne fundacije znanstvene teorije.

Najvažniji je drugi kriterij. Znanstvena teorija odlikuje se time, da obuhvaćeni pojmovi tvore određeni kompleks, koji je iznutra uređen i bez prigovora.

Ovome kriteriju mnogi teoretsko-muzejski radovi ne udovoljavaju. To su u biti pokusi eksplikacije muzejskih realnosti, međutim za pojedina saznanja nadasve slučajno skupljena, ostaju

pri utiscima pojave, i ne prodiru dalje, tako da zaključci pokazuju unutarinja protuslovlja. Ako o tim nazorima razmišljamo, vidimo, da se mnogi od njih sasvim izdvajaju. Još je međutim važnija pojava, da su pokušaji teoretske interpretacije muzejske realnosti nastali potpuno izolirano i opstoje, tj. one se ne nadovezuju i ne reagiraju na predhodni odgovarajući rad.

Naravno da, oni dolaze međusobno u protivurječne. Time otpada mogućnost obogaćenja ili preciziranja daljnjega rada, a u ovom slučaju i mogućnosti da se isti nadomjesti novim, koji bi stvarnosti bio adekvatniji. Ovaj neplanski postupak imađe osim toga još i posljedicu, da teorija na tom nivou ne stoji u odgovarajućoj relaciji sa srodnim teoretskim područjima, a ne mogu tamo niti dospjeti.

Neispunjavanje kriterija sistematike utječe po mojem mišljenju prilično na opći nivo momentane muzejske teorije, te je i uzrok njene izoliranosti i mnogo puta i negativnoj ocjeni. Izuzeci, a ti su u porastu, samo potvrđuju ovo pravilo.

Međutim ovdje postoji i treći kriterij manjeg značenja, važno je na koji smo način pojedina saznanja obuhvatili, na koji smo način na podlozi istih došli do nekih konačnih zaključaka, i kako takav naš postupak objektivno preispitati i tako istinitost naše teorije dokazati. Ukratko rečeno to je pitanje nivoa primijenjenih naučnih metoda.

Jasno je da, svaka metoda mora ispunjavati zahtjeve koji su postavljeni za stvaranje znanstvene teorije. Izabrane znanstvene metode moraju u prvome redu biti na nivou modernog stanja razvitka znanstvene misli i moraju ispuniti logično-formalne zahtjeve. Pa makar ove metode i udovolje ovim zahtjevima, ne znači to još, da ih se može primijeniti za svaki slučaj. Izbor metoda je povezan sa karakterom predmeta spoznaje. Za slučaj istraživanja muzealnih ekspozicija koristimo drugu metodologiju, a u slučaju konzervacije muzealnih predmeta opet druga. Određujemo li sa tog stanovišta muzejsko-teoretsku literaturu, onda ta-barem po mojem mišljenju - nezadovoljava u cijelosti niti ovaj nivo. Prije svega veliki je postotak svih muzejskih studija i publikacije samo konstatacija, opis bez nastojanja da se objektivno prezentiraju dokazi. Izbor metoda nerijetko je uvjetovan događajima,

koji imaju svoje opravdanje na pr. natpisi objavljeni u novinskim člancima ili u raznim nestručnim i nenaučnim časopisima nemaju sa nekom znanstvenom metodikom ništa zajedničko.

Ne može se međutim preći preko činjenice, da je osobito u posljednje vrijeme metodološki nivo muzejsko-tehničkih radova u porastu, i to prije svega pod utjecajem metoda, koje su na pr. uzete iz informatistike ili sociologije. Preuzimanje ovih metoda ima bez dvojbe veliko značenje za što veću znanstvenost muzejske teorije.

Ovdje postoji međutim opasnost. To je precjenjivanje starih metoda na teret specifikacije stvarnog predmeta spoznaje. To se na pr. markantno pokazalo kod poljskih sociologa, koji su u posljednje vrijeme svoju pažnju usmjerili na muzej. Iz njegovih radova proizlazi da o muzeju zauzimaju stav kao da je to sociološki predmet i prema tome razumljivo je ne mogu njihove metode poslužiti za obuhvat onih spoznaja, a koje su upravo tako važne sa gledišta muzeologije.

Isto je tako i kod američkih autora, koji se bave brojčanim taksiranjem i pokušavaju, da situacije, koje stvaraju zbirke muzeja ekspliciraju sa te njihove znanstvene pozicije.

Mi smo muzejsku teoriju sa stanovišta nutarnjih kriterija ispitali. Nužno je ovdje spomenuti i vanjski kriterij, naime kriterij funkcionalnosti ove teorije u muzejskoj praksi i tako poduprijeti njezin smisao.

Uobičajena iskustva u muzejima nam međutim pokazuju, da su čak i suradnici muzeja poklonili malu pažnju muzejsko-teoretskoj literaturi. Kod nas imade slučajeva da suradnik centralnog ili regionalnog muzeja muzeološke časopise ne pozna ni po naslovima, da ne slijedi bibliografiju muzeoloških radova, i da nije usvojio ni temeljne informacije orijentacije o muzejsko-teoretskim saznanjima.

Ti slučajevi nisu izuzetni.

Razumljivo je da bi još u manjoj mjeri o tome govorili, da se muzejska teorija izravno primjenjuje na muzejsku praksu i da ista postaje sredstvo njene racionalizacije i na taj način instrument njenog ukupnog efekta.

Može se zaključiti: Naša konfrontacija nikako ne zvuči zadovoljavajuće. Jasno je, da niti zahtjevu da muzejski rad bude baziran na znanstvenoj teoriji, do sada nije udovoljeno. Iz relativno ograničenog broja radova proizlazi, da imade samo pojedinačnih "lastavica" koje najavljuju proljeće. Nas bi zanimalo, u kojoj će godini ovo proljeće nastupiti, i da li neće do onda već biti prekasno za stvari muzeja. Muzejska teorija i muzejska nauka međutim nije jedno te isto. Kao što smo upoznali, očituje se u muzejskom radu nastojanja, da se muzeologija postulira kao **znanos**.

I tako se nabacuje ovdje drugo pitanje: što je to nauka?

Nauka imade nekoliko aspekata svog postojanja. Ona nauka je prije svega "određeni sistem obrazloženih izjava, formulirana u više ili manje specijalno znanstvenom jeziku". Znanost je istodobno i neka aktivnost, koja je povezana i sa kompliciranom tehnikom. A konačno je nauka i komplicirana socijalna pojava, socijalna institucija i organizacija i u toj poziciji ona postaje važan faktor daljnjem razvitku društva.

Pozivom na ovu karakteristiku jasno je, da je znanstvena teorija samo dio nauke, drugačije izražena, da je pojam nauke širi nego li pojam teorije.

S druge strane ne smijemo zaboraviti, da nema svake teorija obilježja znanstvenosti, pri čemu je ipak moguće da može postojati teorija o bilo čemu. U tome pravcu razmatranja, nauka je samo vrst teoretskog stava čovjeka prema stvarnosti tj. pojam teorije je znatno širi, nego li pojam nauke.

Usprkos ovakovom prezentiranju pojam nauke, bez sumnje, vanredno je teško, odrediti nužne kriterije. To je u nekoj mjeri u vezi sa onom ekspanzijom nauke, koju mi upravo sredinom ovog stoljeća doživljavamo. Moderna nauka umnožava se ne samo kvantitativno, ona se mijenja i u cijelom svome karakteru i u svojoj društvenoj funkciji.

Suvremena tendencija razvoja: nauke ne može se mjeriti sa klasičnim shvaćanjem nauke. Zbog toga i naš pokušaj da ispitamo znanstveni karakter muzeologije mora uzeti u obzir ove nove stvarnosti. Isto tako trebalo bi to biti i kod protivnika postulata znanstvenosti ove discipline.

Svaka znanstvena disciplina mora prije svega imati neku intenciju spoznaje, ukratko, vlastiti specifični predmet spoznaje. Znademo iz pomenutih karakteristika pojma muzeologije da većina autora muzejski rad ili muzej definira kao predmet ove discipline. Ovo stanovište izgleda na prvi pogled da je ispravno. Međutim upravo ovdje vidim ključ cijelom problemu. Na temelju šire analize, a u konfrontaciji sa analognom situacijom kod drugih disciplina, došao sam do slijedeće spoznaje: Predmet muzeologije nije muzej, isto tako kao što škola nije predmet pedagogike. Ali isto tako nije to ni muzejski rad. Muzej je uređenje koje služi izvjesnoj svrsi. Djelatnost muzeja je prema tome aktivnost, koja osigurava funkcioniranje ovog uređenja. Kada bih htio omeđiti intenciju upoznavanje te pojave, bio bih u mogućnosti da upoznam funkcionalnu i organizatorsku stranu ovog uređenja kao i metodiku i tehniku.

Sve od društva stvorene institucije usmjerene su jednome cilju. Institucija je sredstvo a ne cilj !!

Sredovječne riznice, umjetničke riznice renensanse i muzeji novog doba nisu slučajno ili samo za sebe nastali. Oni su nastali kao institucione forme za osiguranje one ljudske djelatnosti, koja je u svom porijeklu od najranijih početaka služila kao pratnja. To je nastojanje da se održe neki objekti i djela koja imaju stavovitu vrijednost za čovjeka - kao protutežu naravi propadanja. Ova tendencija, koja je tipično humanistička znatno se izmijenila tokom vremena: isto tako kao što se i u svemu izmijenilo društvo i njegov način mišljenja. Usprkos tome ona u svojoj srži i nadalje postoji.

Ovaj svojevrсни odnos čovjeka prema stvarnosti ima neka specifična obilježja. Čovjek ne čuva sve, on pravi selekciju. Isto tako ne pokazuje interes za predmete iste vrsti. Njega ne zanimaju predmeti, koji su sastavni dijelovi okoliša njegova života.

Čime se uvjetuje ova selekcija? Od kakovih kriterija ona polazi? U kojem razmjeru to udovoljava samo subjektivne potrebe, a u kojem sveopće društvene interese?

Muzeji sabiru. Tvrdi se, da bez zbirke muzej ne bi bio muzej. Što međutim sabiru muzeji? Od kakovih kriterija proizlazi njegova selekcija? U kojoj se mjeri udovoljavaju objektivne potrebe društva?

To su pitanja, koja nas dovode do dometa spoznaje našeg interesa. Odlučujuće je za smisao spoznaje muzeologije prema mojem mišljenju, ne otkrivanje optimalnih uvjeta muzejskog rada, već otkrivanje objektivnosti uvjeta i zakonitosti selekcije, čuvanja i komuniciranja vrijednosti od specifičnog ljudskog značenja. Predmet intencije spoznaje muzeologije trebala bi po mojem nazoru biti ona strana stvarnosti, koja ima takova obilježja, koja mi ukupno nazivamo muzealnost -- muzealität.

Muzealnost nije bilo koji predmet prostora. Muzealnost je ona strana stvarnosti, koju možemo upoznati samo u prikazu odnosa čovjeka prema stvarnosti. Time nebi se moglo reći, da je muzealnost apstrakcija. Muzealnost vezana je na svoje nosioce, tj. na predmete, koji imaju upravo ona obilježja, koja uvjetuje upoznavanje njihove muzealnosti. Ove nosioce označujemo obično sa terminom muzealni zbirni objekti. Trudim se da uvedem pojam *m u z e a l i j e*, jer ovaj termin jasno izražava, da po njemu označeni objekt nosi obilježja muzealnosti.

Ovo određivanje predmeta muzeologije ograničava se na djelatnost upoznavanja jednog samostalnog specifičnog područja, koje je sastavljeno od niza disciplina, kao što ću to u svojem drugom predavanju nastojati dokazati. Domet ovog upoznavanja nije nipošto statistički, nego vrlo dinamičan. Proces upoznavanja ne može se ovdje zaključiti, on se mora širiti, produbiti i dobiti na kvaliteti.

Sa stanovišta ovoga predmeta možemo jasno razčlaniti stari problem naime stalnu vezu muzejske teorije i muzejske prakse kao posljedice poglavito institucionalne forme muzeja. Mora se s jedne strane vidjeti stvarni smisao spoznaje muzeologije, koji je izrazito teoretski, a s druge strane njegova je realizacija u institucionalnoj formi muzeja, tj. kratko rečeno, moramo razlikovati muzeologiju i muzeografiju. Ovo razlikovanje bezuvjetno je u skladu sa analognim razlikovanjem u ostalim znanstvenim

disciplinama. Da muzeologija - kao i svaka druga disciplina - uzmogne ispuniti određenu znanstvenu misiju mora u procesu spoznaje upotrijebiti odgovarajuće instrumente, naime znanstvene metode. Za izbor ovih metoda vrijedi isto kao što sam to već napomenuo za slučajeve metodološke baze neke znanstvene teorije. Svakako moramo biti svijesni, da je prilagođivanje metoda ovisno o karakteru objekta spoznaje. Iz toga slijede u našem slučaju dva važna momenta.

Spoznaja muzealnosti vezana je s jedne strane na određene karakteristike, dakle na informativnu stranu objekta, a s druge strane na ocjenu stava. Spoznaja i ocjena nije međutim jedno te isto. Prema tome mora se po mojem mišljenju u metodološkoj bazi muzeologije upotrijebiti s jedne strane metodologija teorije spoznaje, a s druge strane slična metodologija teorije vrijednosti. U teoriji spoznaje imaju metode deskripcije i klasifikacije vanredno značenje, jer samo na temelju istih može se provesti doista znanstvena selekcija.

Isto tako kao teorija mora i nauka sama pokazati izraziti karakter sistema. Sistem spoznaje upravo je izravna oznaka određivanja jedne nauke. Sistem muzeološke spoznaje možemo i postaviti, kako je to kod nas pokušao J. BENEŠ, ili kako je vidljivo iz sadržaja nekih muzeoloških kompendija. Muzeološki sistem ne mogu tako postaviti, kao što bi to bilo moguće sa više ili manje sređenim kompleksom spoznaje muzejskog rada i muzeja. Igradnja sistema uvjetovana je procesom spoznaje znanstvenog objekta. Mora dakle postojati logična gradnja, model pojma za spoznaju činjenica. On se izvodi iz predmeta discipline i ne smije sadržati proturiječja. U skladu sa definiranim predmetom spoznaje muzeologije i nakon uspješnog odvijanja vlastitog procesa spoznaje trudio sam se za stvaranje sistema stečenih spoznaja. Međutim zauzeo sam prema tome zadatku i metateoretski stav.

Za sada došao sam do slijedećeg muzeološkog sistema:

O P Ć A M U Z E O L O G I J A

Historijski:	Povijest muzejskog rada
Teoretski:	Teorija selekcije (dokumentacija) Teorija tesaurusa Teorija komunikacije
Praktično:	Muzeografija

S P E C I J A L N A M U Z E O L O G I J A

Historijski :	
Teoretski:	
Praktično:	
(Obuhvaća se u konkretnom slučaju)	

Smatram za potrebno, da ovom grafičkom prikazu dam slijedeće razjašnjenje. Specijalnu muzeologiju ne shvaćam - kao što je vidljivo - kao neku angažiranu disciplinu, nego kao konkretan slučaj opće muzeologije u skladu sa vezom apstraktnog i konkretnog, odnosno teorije i prakse. Sigurno dolazi do pitanja, kuda su nestale znanstvene discipline, koje se angažiraju u muzejima. Mogu interesente za ovaj problem uvjeriti, da nisu nestale, niti sam iste izdvojio, otuđio. One imaju onu funkciju, koja im pripada sa stanovišta njihovog specifičnog predmeta spoznaje. Time ne mislim reći, da ova disciplina nadomješta sve one koje su za sada u muzeju. To bi bila zabuna. Muzeologija, upravo ako je i zaista stvarana kao znanstvena disciplina, nikako ne može nadomjestiti na pr. botaničke, arheološke ili muzikološke spoznaje. Naprotiv muzeologija mora u svome stavu u potpunosti iskoristiti doprinos spoznaje ovih disciplina. Sa ovom gradnjom ne nastaje nikako primjenjena historiografija ili specijalna muzeologija, nego znanstvena problematika, zapravo međustručna problematika, koju bi se trebalo nazvati, primjera radi, kao muzeobotaničku, muzeozoološku, muzeoetnografsku ili muzeomuzikološku.

Ovo je naznačeno shvaćanje muzeologije je teoretski pokušaj. Njegova ispravnost i prije svega njegova funkcionalnost mora se tek stvarnim muzeološkim radom potvrditi. A tu se nalazimo još uvijek u počecima, kao što će se to vidjeti iz slijedećih predavanja ovog seminara.

Postoje međutim neki momenti koji su po mojem mišljenju prilično odlučni za stvaranje sistema muzeologije, a to bi u tome smislu mogli biti:

1. Ovo shvaćanje muzeologije obuhvaća se u skladu sa trendom diferenciranja nauke. Momentano nastaju discipline, koje su muzeologiji - kao na pr. dokumentalistika, veoma bliska i započinju prilično svojevrsnu funkciju u strukturi znanosti.
2. Protivno stalnom produbljivanju specijalizacije nauke nastaje protutrend integracije, koji zauzima sve znatnije pozicije. Napomenuta intencija spoznaje muzeologije u odnosu na muzealni predmet zbirke tj. na muzealiju imade sasvim interdisciplinarni karakter. Ovaj stav može odigrati veoma važan zadatak u integraciji, u institucijskoj sferi znanosti novo situirati i stav muzeja.
3. Ovo shvaćanje muzeologije nikako nije u protivnosti sa dosadanjim razvojem muzejske teorije odnosno muzeologije. Naprotiv! Ono može prije svega u metodološkom i sistematskom pogledu doprinjeti potpunoj izmjeni i dopuni ocjenjivanja dosadanjih spoznaja kao i prenos istih na stvarno znanstveni nivo.
4. Postulirati nivo muzeologije mijenja u principu dosadnji karakter muzejskog rada. Ona se jasno postavlja protiv svakog diletantizma i amaterizma. Time dolazi do napredovanja intencija u znanstveno-tehničkoj civilizaciji koja se izgrađuje, a koja posjeduje izrazito racionalni karakter.

Možemo zaključiti: momentani nivo muzejske teorije ne odgovara kriterijama znanstvene teorije te je prema tome i zbog toga njeno značenje i društvena funkcija prilično problematična. Istodobno pokušao sam dokazati, da postoje objektivne pretpostavke za obuhvaćanje muzeologije kao samostalne znanstvene discipline i to u potpunom skladu sa suvremenim razvojem znanosti.

Z A K L J U Č I J E

Ovdje sam problematiku pojma shvaćanja muzeologije iznio u potpunosti. Smatram to kao neobično važno za potpuno razumijevanje zadataka, kojega sam na našoj katedri muzeologije nastojao riješiti.

Dana eksplikacija muzeologije ne mora izazivati opće odobravanje. Svijestan sam u potpunosti kompliciranosti ovog pitanja, kao i toga da smo u tome pravcu za nekoliko manjih koraka napredovali. Ne želimo međutim, da sa ovim svojim nastojanjima ostajemo sami i izolirani. Muzeologija je - kao što sam napomenuo - tek u p r a n a t a l n o m stadiju. Potrebni su joj tvorci i propagatori, potrebne su joj nadalje takove radne teme, kao što primjerice danas posjeduje informatistika i dokumentalistika, a to ovisi samo i jedino o nama muzejskim radnicima - jer ne možemo očekivati doprinos drugih za interese unapređenja naše discipline. Jedino i samo tako je moguće da se ovaj rad razvija na jednom općem naučnom nivou.

Kada ne bismo bili svijesni ove situacije i ne bismo se potrudili da polučimo ovaj nivo i u muzeologiji, moglo bi se dogoditi da bi društvena funkcija muzeja mogla s vremenom odumrijeti, time bi dani opstojanja muzejskih ustanova bili odbrojeni.